O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

ZAMONAVIY INNOVATSION TADQIQOTLARNING DOLZARB MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI: YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR

mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami

(2024-yil 17-18-may)

(2-qism)

JIZZAX-2024

“Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar” mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami – Jizzax: O‘zMU Jizzax filiali, 2024-yil 17-18-may. 461-bet.

Respublika miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallarida zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari sohasidagi innovatsion tadqiqotlar aks etgan.

Globallashuv sharoitida davlatimizni yanada barqaror va jadal sur’atlar bilan rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samarasini yaxshilash sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlariga alohida e’tibor qaratilgan. Zero iqtisodiyotning, ijtimoiy sohalarni qamrab olgan modernizatsiya jarayonlari, hayotning barcha sohalarini liberallashtirishni talab qilmoqda.

Ushbu ilmiy ma’ruza tezislari to‘plamida mamlakatimiz va xorijlik turli yo‘nalishlarda faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, olimlar, professor-o‘qituvchilar, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining ilmiy xodimlari, tadqiqotchilari, magistr va talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari mujassamlashgan.

Mas’ul muharrirlar: DSc.prof. Turakulov O.X., PhD. O‘ralov A.I.

Tahrir hay’ati a’zolari: p.f.d.(DSc), prof. Turakulov O.X., b.f.f.d. (PhD) O‘ralov A.I., t.f.f.d.(PhD), dotsent Abdumalikov A.A., t.f.n., dots. Baboyev A.M., t.f.f.d.(PhD), dots. Abduraxmanov R.A., p.f.f.d.(PhD) Eshankulov B.S., p.f.n., dots. Alimov N.N., p.f.f.d.(PhD), dotsent Alibayev S.X., p.f.f.d. (PhD) Halimov O‘.H., p.f.f.d.(PhD), dotsent Karshiyev A.A., f.f.f.d.(PhD), dotsent Sindorov L.K., t.f.f.d. (PhD), dotsent Nasirov B.U., b.f.f.d. (PhD), dotsent Mustafaqulov M.A., f.f.f.d. (PhD) Alibekov D.A.., f-m.f.f.d. (PhD) Sharipov X.F., ps.f.f.d.(PhD) Norbekova B.Sh., i.f.n., dots. Tsoy M.P., Qayumov O.A., Jo‘rayev M.M.

Mazkur to‘plamga kiritilgan ma’ruza tezislarining mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalar, keltirilgan takliflarga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar.

sharoit yaratish;

IV – mustaqil qobilyat egalari bo‘lgan xodimlarni rag‘batlantirish, kerak bo‘lganda, faqat konstruktiv tanbehlar berish;

V – o‘z-o‘zini boshqarishga asoslangan ijtimoiy faoliyatni tashqil etish va ishlarga xadeb aralashaverishdan o‘zini tiyish.

Demak, samarali boshqaruv – aslida ijtimoiy ta’sirni amalga oshirishning engnamoyishkorona ko‘rinishidir. Shu ma’noda,liderlik – avval shaxsning o‘ziga, so‘ngrao‘zgalarga bera oladigan ta’sirida ko‘rinadigan fazilatlar majmuidir, deb ta’riflanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2017. – 488 b.
2. Kenjaboyev A.E. Pedagogik rahbarning kasbiy kompetentligi va pedagogik mahorati. Zamonaviy ta’lim jur. 2020 № 10. 83 bet.
3. Kenjaboyev A.E. “Zamonaviy o‘qituvchining kasbiy kompetentligi va kreativligi – bugungi kun talabidir”. Xalq ta’limi jurnali 2020 yil № 5.9-11 bet.
4. Nosirov A. Rahbarning kasbiy kompetentligi va boshqaruv madaniyat ta’lim menejmenti jurnali. 2013 yil №6, 2 bet.
5. Temirov D. Ta’lim muassalarini boshqarishda pedagogik tamoyillar uzviyligi. Ta’lim menejmenti jur 2013 yil №6. 95-96 betlar.

MAXSUS INDUSTRIAL ZONALARGA XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB QILISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI

p.f.f.d. Boltayeva Mohichexra Jamshid qizi
O‘zbekiston Milliy universitetining Jizzax filiali

Annotatsiya: Maxsus iqtisodiy zonalari xorijiy investitsiyalarni jalb qilish orqali iqtisodiy o‘sish va rivojlanishni rag‘batlantirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Ushbu maqolada MIZga xorijiy investitsiyalarni samarali jalb etishning ustuvor yo‘nalishlari ko‘rib chiqiladi. Mavjud adabiyotlar va amaliy tadqiqotlarni har tomonlama ko'rib chiqish orqali ushbu maqolada MIZlarning xorijiy investorlar uchun jozibadorligini oshirishi mumkin bo'lgan asosiy strategiyalar, siyosatlar va tashabbuslar aniqlangan. Xulosalar shuni ko‘rsatadiki, infratuzilmani rivojlantirish, me’yoriy-huquqiy islohotlar, rag‘batlantirish va proaktiv marketingga e’tiborni chet el investitsiyalarini jalb qilishda MIZ salohiyatini maksimal darajada oshirish uchun muhim ahamiyatga ega. Ushbu ustuvor yo‘nalishlarni amalga oshirish orqali siyosatchilar xorijiy investorlar uchun qulay muhit yaratishi, shu orqali iqtisodiy o‘sishni va yangi ish o‘rinlari yaratishni rag‘batlantirishi mumkin.

Kirish: Maxsus iqtisodiy zonalari dunyoning ko‘plab mamlakatlarida milliy iqtisodiy rivojlanish strategiyalarining ajralmas tarkibiy qismiga aylandi. Maxsus iqtisodiy zonalar yoki erkin savdo zonalari deb ham ataladigan ushbu zonalar

mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish uchun bir qator imtiyozlar va imtiyozlarni taklif qiluvchi belgilangan hududlardir. MIZlarni tashkil etish sanoatlashtirishni rag‘batlantirish, iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantirish, bandlik imkoniyatlarini yaratish va xalqaro raqobatbardoshlikni oshirishga qaratilgan.

So‘nggi yillarda MIZni rivojlantirishda xorijiy investitsiyalar muhim rol o‘ynashi e’tirof etilmoqda. Xorijiy sarmoyadorlar kapital, texnologiya, boshqaruv tajribasi va jahon bozorlariga kirishni olib keladi, bu esa ushbu zonalar doirasidagi tarmoqlarning o‘sishi va barqarorligi uchun zarurdir. Binobarin, hukumatlar va siyosatchilar MIZlarga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va ushlab qolish strategiyalariga ko‘proq e’tibor qaratmoqda va shu orqali ularning milliy iqtisodiyotni rivojlantirishga qo‘shayotgan hissasini maksimal darajada oshirmoqda.

Biroq, MIZlarga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish o'zining muammolaridan holi emas. Investitsion kapital uchun global raqobat kuchli va investorlar o'z resurslarini qayerga joylashtirishni tanlashda juda ko'p imkoniyatlarga ega. Bundan tashqari, noadekvat infratuzilma, og'ir tartibga solish tartib-qoidalari, siyosiy beqarorlik va iqtisodiy noaniqlik kabi omillar xorijiy investorlarni MIZda loyihalarni amalga oshirishdan to'xtatib qo'yishi mumkin.

Shu nuqtai nazardan, MIZlarga xorijiy investitsiyalarni samarali jalb etishning ustuvor yo‘nalishlarini belgilash zarur. Ushbu maqola MIZlarning xorijiy investorlar uchun jozibadorligini oshirishi mumkin bo'lgan strategiyalar, siyosatlar va tashabbuslarni o'rganish va tahlil qilishga qaratilgan. Mavjud adabiyotlar, amaliy tadqiqotlar va ilg‘or tajribalarni o‘rganib, ushbu maqola MIZlarda xorijiy investitsiyalar bo‘yicha qarorlarga ta’sir etuvchi asosiy omillar haqida tushuncha berishga va siyosatchilar va MIZ organlariga investitsiyalar uchun qulay muhit yaratish bo‘yicha tavsiyalar berishga intiladi.

Maxsus iqtisodiy zonalarida xorijiy investitsiyalarning ahamiyati:

Xorijiy investitsiyalar Iqtisodiy o‘sish, texnologik taraqqiyot va sanoatni o‘zgartirish katalizatori bo‘lib xizmat qiluvchi Maxsus iqtisodiy zonalari (XIZ) rivojlanishi va muvaffaqiyatida hal qiluvchi rol o‘ynaydi. MIZlarga xorijiy investitsiyalarning ahamiyati ularning ushbu belgilangan hududlarga kapital, tajriba va bozorga kirish imkoniyatini kiritish, shu orqali sanoatlashtirishni rag‘batlantirish va ichki va global miqyosda raqobatbardoshlikni oshirish qobiliyatidan kelib chiqadi.

Kapital infuzioni: Xorijiy investitsiyalar MIZlarga infratuzilmani rivojlantirish, texnologik yangilash va kengaytirish loyihalarini moliyalashtirish imkonini beruvchi muhim kapital oqimini ta’minlaydi. Kapitalning bunday kirib kelishi zamonaviy sanoat ob'ektlarini barpo etishni osonlashtiradi, ishlab chiqarish quvvatlarini oshiradi va hududlarda umumiy iqtisodiy faollikni oshiradi. Xorijiy kapitalni jalb qilish orqali MIZlar o'zlarining rivojlanish traektoriyalarini tezlashtirishi va mahalliy va xalqaro manbalardan qo'shimcha investitsiyalarni jalb qilishlari mumkin.

Texnologiyalar transferi: Xorijiy investorlar ko'pincha MIZlarga ilg'or texnologiyalar, nou-xau va ilg'or tajribalarni olib kelishadi, bu esa texnologiyalarning transferi va tarmoqlar bo'ylab tarqalishiga hissa qo'shadi. Xorijiy investorlar qo‘shma korxonalar, sheriklik va mahalliy firmalar bilan hamkorlik qilish orqali ilg‘or texnologiyalar va ishlab chiqarish usullarini o‘zlashtirishga ko‘maklashmoqda va shu orqali MIZlar doirasidagi ishlab chiqarish jarayonlarining mahsuldorligi va

samaradorligini oshirmoqda. Texnologiyaning bunday transferi nafaqat sanoat bazasini mustahkamlaydi, balki mahalliy ishchi kuchi o'rtasida innovatsiyalar va malaka oshirishga yordam beradi.

Bozorga kirish va eksport imkoniyatlari: MIZlarga xorijiy investitsiyalar mahalliy ishlab chiqaruvchilar uchun xalqaro bozorlarga chiqish va eksport imkoniyatlarini ta’minlaydi. Xorijiy investorlarning global tarmoqlari va tarqatish kanallaridan foydalangan holda, MIZlar doirasida faoliyat yuritayotgan mahalliy kompaniyalar yangi bozorlarga chiqishlari, mijozlar bazasini kengaytirishlari va eksport hajmini oshirishlari mumkin. Global qiymat zanjirlariga bunday integratsiya MIZga asoslangan tarmoqlarning raqobatbardoshligini oshiradi va iqtisodiyotni diversifikatsiyalashga yordam beradi, an'anaviy tarmoqlarga bog'liqlikni kamaytiradi va umumiy eksport daromadlarini oshiradi.

Ish o‘rinlarini yaratish va malaka oshirish: MIZlarga xorijiy investitsiyalar jalb etish orqali bandlik imkoniyatlari yaratiladi va malaka oshirish va salohiyatni oshirish tashabbuslari orqali inson kapitalini rivojlantirishga hissa qo‘shadi. MIZlar tarkibida ishlab chiqarish korxonalari, ilmiy-tadqiqot markazlari va logistika markazlarining tashkil etilishi malakali va yarim malakali ishchi kuchiga talabni yuzaga keltiradi va shu orqali atrofdagi hududlarda ishsizlik va qashshoqlik darajasini pasaytiradi. Bundan tashqari, xorijiy sarmoyadorlar mahalliy ishchilarning ish bilan ta’minlanganligini oshirish, barqaror iqtisodiy o‘sishni ta’minlashga qodir malakali ishchi kuchini oshirish maqsadida o‘quv dasturlari va kasbiy ta’limga sarmoya kiritadilar.

Tarqalish effektlari va klaster rivojlanishi: MIZlarga xorijiy investitsiyalar ko'pincha sanoat klasterlari va ular bilan bog'liq ta'minot zanjirlarining rivojlanishini katalizlaydi, bu esa kengroq iqtisodiyotda tarqalish effektlari va multiplikativ ta'sirlarga olib keladi. MIZ doirasida transmilliy korporatsiyalar va langar investorlarning mavjudligi bir-birini to'ldiruvchi tarmoqlar, yetkazib beruvchilar va xizmat ko'rsatuvchi provayderlarni o'ziga jalb etib, sinergiya va miqyos iqtisodini yaratadi. Ushbu klasterlash effekti firmalararo aloqalarni, bilim almashishni va innovatsiyalarning tarqalishini rag'batlantiradi, tadbirkorlik, investitsiyalar va mintaqaviy rivojlanish uchun qulay dinamik ekotizimni rivojlantiradi.

Xulosa qilib aytganda, maxsus industrial zonalarning o‘sishi va rivojlanishini shakllantirishda xorijiy investitsiyalar ko‘p qirrali rol o‘ynaydi. Xorijiy investorlar kapital, texnologiya, bozorga kirish va bandlik imkoniyatlarini taqdim etish orqali MIZ va ularning atrofidagi hududlarda sanoatlashtirish, innovatsiyalar va iqtisodiyotni diversifikatsiya qilishga katta hissa qo‘shadilar. Shu sababli, barqaror iqtisodiy rivojlanish va farovonlik dvigateli sifatida MIZlarning to‘liq salohiyatini ro‘yobga chiqarish uchun xorijiy investitsiyalar uchun qulay muhitni yaratish zaruriy bo‘lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. World Bank Group. (2019). Special Economic Zones: Performance, Lessons Learned, and Implications for Zone Development. Washington, DC: World Bank Group. Retrieved from https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/32667

2. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). (2020). World Investment Report 2020: International Production Beyond the Pandemic. Geneva: UNCTAD. Retrieved from https://unctad.org/system/files/official-document/wir2020_en.pdf

3. Farole, T., & Akinci, G. (2011). Special Economic Zones: Progress, Emerging Challenges, and Future Directions. Washington, DC: World Bank Group. Retrieved from https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/2343

4. Lall, S. (2001). Competitiveness, Technology and Skills. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

5. Sutherland, D., & Swift, R. (2010). The Effectiveness of Special Economic Zones as a Policy Instrument for Industrial Development: A Comparative Analysis. Journal of World Trade, 44(2), 227-245.

TARIX TA’LIMIDA RAQAMLI KOMPETENSIYALARNING O‘RNI

p.f.f.d. Boltayeva Mohichexra Jamshid qizi
O‘zbekiston Milliy universitetining Jizzax filiali

Annotatsiya: Bugungi raqamli asrda texnologiyaning ta'limga integratsiyalashuvi tobora ommalashib bormoqda. Ushbu maqola tarix ta'limi sohasidagi raqamli kompetentsiyalarning ahamiyatini o'rganadi. Tarixni o'qitishga raqamli vositalar va ko'nikmalarni kiritish bilan bog'liq imtiyozlar, muammolar va strategiyalarni tahlil qilish orqali ushbu maqola raqamli kompetentsiyalar tarixiy ta'lim natijalarini qanday oshirishi va talabalarni zamonaviy dunyoning murakkabliklariga tayyorlashni tushuntiradi.

Kalit so‘zlar: Raqamli kompetensiyalar, tarix ta'limi, texnologiya integratsiyasi, raqamli savodxonlik, pedagogika.

Kirish:

Tarix ta'limi o'tmish, hozirgi va kelajak chorrahasida joylashgan bo'lib, talabalar uchun vaqt o'tishi bilan insoniyat tajribasining murakkabligini o'rganish uchun darvoza bo'lib xizmat qiladi. Tez texnologik taraqqiyot va raqamli innovatsiyalar bilan belgilangan davrda ta'lim landshafti chuqur o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda. Raqamli kompetentsiyalarning tarix ta'limiga integratsiyalashuvi o'qituvchilar va o'quvchilar uchun imkoniyatlar va muammolarni taqdim etuvchi paradigma o'zgarishini anglatadi.

Tarix ta'limining ahamiyati faqat sana va voqealarni yodlashdan ham ustundir; u tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish, hamdardlik va tarixiy kontekstni nozik tushunishni o'z ichiga oladi. Bugungi raqamli asrda tarixni o'qitishning an'anaviy usullari son-sanoqsiz raqamli vositalar va resurslar bilan to'ldirilib, o'quvchilarning o'tmishga munosabatini qayta shakllantirmoqda.

Raqamli kompetentsiyalar asosiy raqamli savodxonlikdan tortib ilg'or texnologik malakagacha bo'lgan keng ko'lamli ko'nikmalarni o'z ichiga oladi. Ushbu kompetentsiyalar talabalarga raqamli dunyoda faol ishtirok etish imkonini beruvchi